

УДК 336.5:336.14

Мотчаний В. І., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету Миколаївський національний аграрний університет

ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Розглянуто обсяг та структуру фінансування видатків державного бюджету України в залежності від видів функціональної класифікації, наведено обсяги видатків по загальному та спеціальному фондах державного бюджету без урахування та з урахуванням міжбюджетних трансфертів. Проаналізовано зміни структури видатків державного бюджету 2014-2017 рр. Досліджено основні складові видаткової частини державного бюджету. Розглянуто суть поняття «державні видатки», а складові видатків державного бюджету розглянуто з позиції планових та фактичних показників, а також проаналізовано ступінь виконання індикативних показників Державного бюджету України.

Ключові слова: видатки державного бюджету, державний бюджет, загальний фонд, класифікація видатків, міжбюджетні трансферти, спеціальний фонд.

Мотчаний В. И., соискатель высшего образования учетно-финансового факультета, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

ТЕНДЕНЦИИ ФИНАНСИРОВАНИЕ РАСХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА УКРАИНЫ

Рассмотрены объем и структура финансирования расходов государственного бюджета Украины в зависимости от видов функциональной классификации, приведены объемы расходов по общему и специальному фондам государственного бюджета без учета и с учетом межбюджетных трансфертов. Проанализированы в структуре изменения долей расходов государственного бюджета в январе-июне 2015-2016 гг. Исследованы основные составные части расходов государственного бюджета. Рассмотрена сущность понятия «государственные расходы». Все исследованные составляющие расходов государственного бюджета рассмотрено с позиции плановых и фактических показателей, а также приведены проценты по их выполнению.

Ключевые слова: расходы государственного бюджета, государственный бюджет, общий фонд, классификация расходов, межбюджетные трансферты, специальный фонд.

Motchaniy V., applicant of higher education of the accounting and finance faculty, Mykolayiv national agrarian university, Mykolayiv, Ukraine

FINANCING TRENDS OF EXPENDITURE AT THE STATE BUDGET IN UKRAINE

Introduction. *At the present stage of Ukraine's development, ensuring sustainable economic development and creating conditions for the proper positioning of our state in the financial, economic and political international arena is becoming increasingly important. Trends in recent years make it possible to argue that the level of efficiency of fiscal policy depends not only on the amounts of revenues of the budget system, but mainly on the principles and directions of budget financing. Social protection of the prevailing part of the population*

depends primarily on the expediency of the expenditures at the budget in Ukraine and the level of their balance.

Purpose. *Determination of tendencies of financing of expenditures at the state budget in Ukraine and their changes in recent years in order to form the basis for implementation of directions of improvement of budget policy by optimizing certain components of the budget.*

Results. *The amount and structure of financing of expenditures at the state budget in Ukraine are considered, depending on the types of functional classification, the amount of expenditures on general and special funds of the state budget is given without taking into account and taking into account intergovernmental transfers. The changes of the structure of expenditures at the state budget for 2014-2017 are analyzed. The main components of the expenditure part of the state budget are investigated. The essence of the concept of "state expenditures" is considered, and the components of the state budget are considered from the standpoint of planned and actual indicators, as well as the level of performance of indicative indicators of the State Budget in Ukraine is analyzed.*

Conclusions. *On the basis of the analysis of the dynamics of the amounts and structure of the expenditure part at the state budget, attention should be paid to the key positions, the observance of which is a priority in the management of the budget policy from the point of view of financing: to ensure the proportionality of the growth rates of revenue and expenditure parts at the state budget in Ukraine; prevent disproportions and unjustified growth of the expenditure part of the state budget, which will lead to a deficit. This approach will have a positive impact on the level of budget balance. A justifiable approach in the context of managing a budget deficit can be only capital financing, which will achieve a positive economic or social effect in future periods. In addition, it is advisable to follow the course of market reorientation, which is based on optimization of the volume and structure of the state sector of the economy, which will allow to increase the efficiency of using budget resources and leveling the displays of imbalance at the state budget.*

Keywords: *state budget expenditures, state budget, general fund, classification of expenditures, intergovernmental transfers, special fund.*

JEL Classification: *H7; H72.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України все важливішого значення набуває забезпечення стійкого економічного розвитку та створення умов для належного позиціонування нашої держави на фінансово-економічній та політичній міжнародній арені. Тенденції останніх років дають змогу стверджувати, що рівень ефективності бюджетної політики залежить не лише від обсягу надходжень бюджетної системи, а головним чином визначається принципами та напрямками бюджетного фінансування. Соціальний захист переважаючої частини населення в першу чергу залежить від доцільності видатків бюджету України та рівня їх збалансованості.

Крім того, ефективна та раціональна структура бюджетних видатків дає змогу забезпечити фінансову підтримку

відповідних сфер національної економіки, що впливає на темпи економічного зростання в перспективі. Оцінка фінансування видаткової частини державного бюджету України дозволяє охарактеризувати основні напрями бюджетної політики, виявити «вузькі» місця у її здійсненні та сформулювати комплекс заходів з метою її удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці фінансування видатків державного бюджету України приділяли увагу у своїх працях такі вітчизняні вчені та науковці, як: М. М. Артус [1], Н. І. Богомоллова [2], К. С. Саямон-Міхеева [8] та ін.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є визначення тенденцій фінансування видатків державного бюджету України та їх зміни протягом останніх років з

метою формування підґрунтя для впровадження напрямів удосконалення бюджетної політики шляхом оптимізації окремих складових бюджету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бюджетна політика являє собою сукупність заходів, дій та інструментів стратегічного і тактичного характеру стосовно формування та використання централізованих фондів фінансових ресурсів держави для забезпечення її економічного та соціального розвитку [1]. Бюджетна політика у розрізі видатків проявляється як в абсолютному вираженні статей видатків бюджету, так і в структурі надходжень та напрямів витрачання коштів централізованих фондів держави.

Ефективним інструментом впливу на макроекономічні показники держави та структуру економіки є видатки державного бюджету України.

Державні видатки – це система фінансових відносин з приводу розподілу, перерозподілу та використання фондів грошових ресурсів держави з метою здійснення покладених на неї соціально-економічних функцій [2]. Відповідно до діючого Бюджетного кодексу

України під видатками бюджету розуміють кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом.

Система бюджетних видатків представляє собою взаємопов'язану сукупність окремих елементів, що характеризують економічні відносини, які виникають в результаті розподілу грошових коштів держави та забезпечують реалізацію її завдань і функцій [2].

Сучасний стан бюджетного фінансування характеризується двома ключовими напрямками: з одного боку – це питання наповнюваності дохідної частини бюджету, а з іншого – формування ефективної політики розподілу наявних коштів як в абсолютному вимірі, так і в контексті оцінки оптимальності його структури. Характеризуючи бюджет держави, необхідним завданням є аналіз його витрат як стосовно динаміки змін у досліджуваних періодах, так і питомої ваги окремих складових.

Надамо характеристику видатків державного бюджету України в розрізі його поділу на загальний та спеціальний фонд (табл. 1).

Таблиця 1 Видатки державного бюджету України за січень-червень 2015-2017 рр.

Видатки	2015 р.			2016 р.			2017 р.		
	Річний план, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %	Річний план, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %	Річний план, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %
Державний бюджет (без урахування міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	394,6	167,9	42,6	494,1	206,9	41,9	837,1	229,2	27,38
– загальний фонд	362,4	156,3	43,1	452,7	192,5	42,5	763,8	205,9	27,00
– спеціальний фонд	32,3	11,7	36	41,5	14,4	34,8	73,4	23,3	31,7
Державний бюджет (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), у т. ч.:	573,5	245,7	42,8	682,8	300,4	44,0	841,1	366,0	43,5
– загальний фонд	537,6	234,0	43,5	640,2	285,9	44,7	767,7	342,4	44,6
– спеціальний фонд	35,9	11,7	32,4	42,5	14,5	34,0	73,4	23,6	32,2

Джерело: складено автором на основі [6]

Аналізуючи дані табл. 1, спостерігаємо, що видатки державного бюджету без урахування міжбюджетних трансфертів за 1 півріччя 2017 р. склали 229,2 млрд грн, що на 22,3 млрд грн більше показника 2016 р., що у відносному вираженні складає 10,78 %. Рівень виконання річного плану у 2016 р. зменшився на 0,7 в. п. порівняно з показником 2015 р. і становив 41,9 %. Видатки державного бюджету України з урахуванням міжбюджетних трансфертів у 2016 році склали 300,4 млрд грн, що на 22,3 % більше, ніж у I півріччі 2015 р. Рівень

виконання річного плану у 2016 р. на 1,2 в. п. нижче показника попереднього року та становить 44,0%. Видатки загального фонду профінансовані у сумі 192,5 млрд грн, або на 23,1 % більше, спеціального фонду – у сумі 14,4 млрд грн, або на 24,1 % більше, ніж у аналогічному періоді попереднього року. Проаналізуємо динаміку частки видатків спеціального фонду державного бюджету без урахування міжбюджетних трансфертів за січень-червень 2013-2016 рр. (рис. 1).

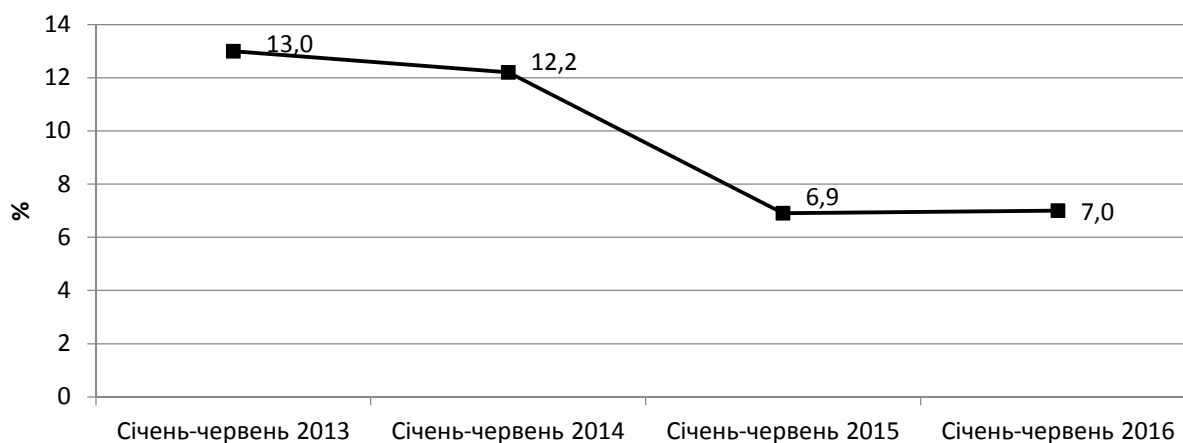


Рисунок 1 – Динаміка частки видатків спеціального фонду державного бюджету без урахування міжбюджетних трансфертів за січень-червень 2013-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [6]

Аналізуючи дані рис. 1, спостерігаємо незначне збільшення частки видатків спеціального фонду у 2016 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Зростання даного показника можна пояснити зростанням дохідної частини спеціального фонду на 22,3 %, що у абсолютному вираженні більше на 2,7 млрд грн. На зростання частки видатків спеціального фонду вплинуло також і те, що суттєво збільшилися видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу. Дані видатки зросли порівняно з відповідним періодом 2015 р. на 60,9 %, що становить 1,9 млрд грн, проте, порівнюючи частку видатків з аналогічним періодом 2013 р., помічаємо помітне їх зменшення.

Упродовж I півріччя 2016 р. найкраще фінансувалися видатки на міжбюджетні трансферти (49,6 % річного планового обсягу), освіту (46,2 %), громадський порядок, безпеку та судову владу (44,5 %), загальнодержавні функції (44,3 %). Найнижчий рівень фінансування спостерігався за видатками на житлово-комунальне господарство, в обсязі 3,4 млн грн, або 7,5 % від річного плану. Видатки соціального спрямування державного бюджету становили 87,0 млрд грн, що більше за показник 2015 р. майже на 23,0 млрд грн, що у відносному вираженні більше на 35,8 %. Їх рівень виконання становив 42,3 %, що на 4,4 % більше за показник 2015 р. У структурі видатків мають місце деякі зміни. Розглянемо дані зміни у табл. 2.

Таблиця 2 Видатки державного бюджету за I півріччя 2014–2016 рр. у розрізі функціональної класифікації видатків та кредитування

Видатки згідно з функціональною класифікацією	2014 р.			2015 р.			2016 р.		
	Річний план, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %	Річний план, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %	Річний план, млрд грн	Факт, млрд грн	Виконання, %
Загальнодержавні функції, з них:	6,4	29,3	14,9	113,8	48,8	19,9	124,4	55,1	18,4
– обслуговування боргу	46,0	20,8	10,6	92,7	41,0	16,7	99,1	46,6	15,5
Оборона	20,7	7,7	3,9	46,1	20,4	8,3	60,9	26,6	8,7
Громадський порядок, безпека та судова влада	41,5	17,3	8,7	51,1	20,7	8,4	62,2	27,7	9,2
Охорона навколишнього природного середовища	6,7	0,9	0,5	4,1	1,3	0,5	4,1	1,5	0,5
Житлово-комунальне господарство	0,1	0,0	0,0	0,5	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Охорона здоров'я	10,9	3,6	1,8	11,9	3,0	1,2	12,3	3,5	1,2
Духовний та фізичний розвиток	5,1	2,3	1,1	7,1	3,1	1,3	4,5	1,7	0,6
Освіта	33,1	14,7	7,4	30,9	14,3	5,8	33,8	15,6	5,2
Соціальний захист та соціальне забезпечення, з них:	89,2	44,0	22,3	87,2	43,6	17,8	154,9	66,2	22,0
– соціальний захист пенсіонерів	83,8	41,9	21,2	76,9	39,9	16,2	145,4	62,1	20,7
Економічна діяльність, у т.ч.:	47,1	15,2	7,7	41,9	12,6	5,1	37,0	9,6	3,2
– сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	6,8	2,4	1,2	4,4	1,7	0,7	4,0	1,5	0,5
– паливно-енергетичний комплекс	14,5	6,4	3,3	3,7	0,7	0,3	1,3	0,8	0,3
– транспорт	19,8	4,9	2,5	24,3	8,6	3,5	19,6	4,7	1,6
– інші видатки на економічну діяльність	6,0	1,4	0,7	9,5	1,6	0,7	12,1	2,6	0,9
Міжбюджетні трансферти	128,2	62,5	31,6	178,9	77,7	31,6	188,6	93,5	31,1
Усього	451,1	197,6	100	573,5	246,7	100	682,8	300,4	100

Джерело: складено автором на основі [6]

Аналізуючи дані табл.2, у 2016 р., порівняно з аналогічним періодом попереднього року спостерігаємо збільшення частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення на 4,2 в. п., громадський порядок, безпеку та судову владу на 0,8 в. п., та оборону на 0,4 в. п., частки інших видатків відповідно до зазнали зменшення. Як і у 2015 р., у 2016 найбільші частки припадають на міжбюджетні

трансферти (31,1%) і на соціальний захист та соціальне забезпечення (22,0%).

Витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення збільшилися на 4,3 в. п. за рахунок збільшення обсягу видатків на соціальний захист пенсіонерів на 22,2 млрд грн. Наступною групою видатків, які держава витрачає при здійсненні своїх повноважень є видатки на обслуговування боргу. Хоча їх питома вага у загальній

структурі зменшилася на 1,2 в. п., проте їх обсяг у 27,3 разів перевищував видатки на духовний та фізичний розвиток, 13,3 разів – суму видатків на охорону здоров'я, у 3,0 рази – видатки на всю галузь освіти, у 4,9 рази – на економічну діяльність. Серед суттєвих відмічаємо також видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу, їх частка становила 9,2%, з них 49,0% усіх видатків направлено на діяльність із забезпечення громадського порядку, боротьбу зі злочинністю та охорону державного кордону. У розрізі економічної класифікації видатків державного бюджету відбулося зростання за більшістю статей, окрім видатків на нарахування на заробітну плату, перерахування субсидій і поточних

трансфертів підприємствам, соціальне забезпечення та інші поточні видатки. Із загального обсягу збільшення видатків (61,8 млрд грн) значна частка (36,0%) припадає на виплату пенсій і допомог, 25,1% – на поточні трансферти органам державного управління інших рівнів, 21,6% – на оплату праці й нарахування на заробітну плату працівників бюджетних установ, 8,1% – на обслуговування боргових зобов'язань, 1,1% – на оплату продуктів харчування, 0,7% – на придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, 0,4% – на оплату комунальних послуг та енергоносіїв.

Вищезазначене вплинуло на зміни часток цих видатків у загальному їх обсязі, що наведено на рис. 2.

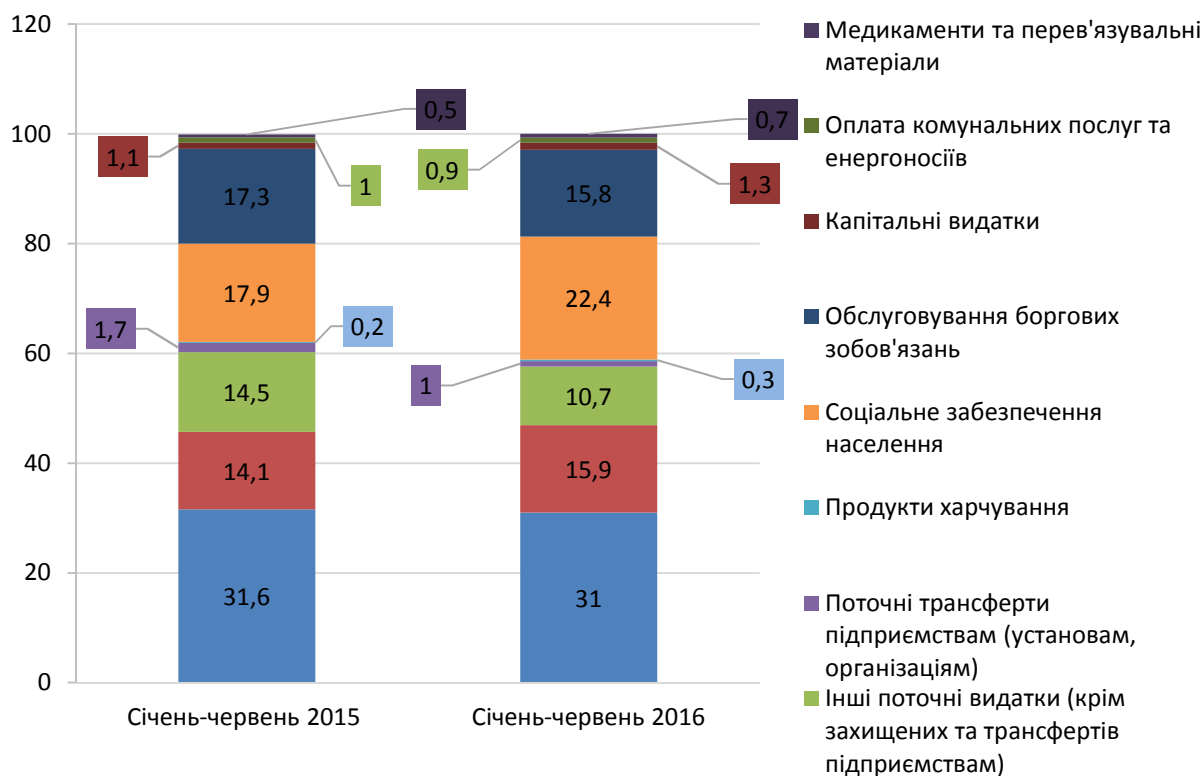


Рисунок 2 – Структура видатків державного бюджету у 2015-2016 рр. у розрізі їх економічної класифікації

Джерело: побудовано автором на основі [6]

Аналізуючи дані рис.2, робимо висновок, що у цілому частка по обслуговуванню боргових зобов'язань у 2016 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року

зменшилась на 1,5 в.п., видатки на соціальне забезпечення зросли на 4,5 в.п., інші поточні видатки зменшились на 3,8 в.п., оплата праці працівників бюджетних установ та

нарахування зросли на 1,8 в.п. Збільшилася частка видатків за захищеними статтями економічної класифікації і становила 87,0% усіх видатків державного бюджету, що на 4,4 в. п. більше показника 2015 року. Рівень виконання видатків за захищеними статтями склав 47,0% річного плану, що на 1,8 в. п. більше минулорічного показника. Видатки розвитку виконані на 26,0% порівняно з 46,2% за видатками споживання.

Висновки. Отже, на основі проведеного аналізу динаміки обсягів та структури видаткової частини державного бюджету, варто звернути увагу на ключових позиціях, дотримання яких є першочерговим при веденні бюджетної політики з позиції фінансування: забезпечити пропорційність темпів зростання дохідної та видаткової

частин державного бюджету України; не допустити диспропорцій та невиправданого зростання видаткової частини державного бюджету, що призведе до дефіциту. Такий підхід матиме позитивний вплив на рівень збалансованості бюджету. виправданим підходом в контексті управління бюджетним дефіцитом може бути лише капітальне фінансування, яке дозволить досягти позитивного економічного чи соціального ефекту в майбутніх періодах. Крім того, доцільно дотримуватися курсу на ринкову переорієнтацію, в основі якої є оптимізація обсягів та структури державної сфери економіки, що дозволить досягти підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів та нівелювання проявів незбалансованості державного бюджету.

Література:

1. Артус М. М. Бюджетна система України: навч. посібн. / М. М. Артус, Н. М. Хижа. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 220 с.
2. Богомолова Н. І. Проблеми формування системи видатків Державного бюджету / Н. І. Богомолова // Ефективна економіка. – 2012. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=922>
3. Боярко І. М. Державні видатки в економіці країни : монографія / І. М. Боярко, Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека. – Суми : Сумське видавництво ПВКП «Корпункт», 2013. – 109 с.
4. Виконання Міністерством оборони України Державного бюджету України за 2000-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mil.gov.ua>.
5. Дані Головного управління Казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
6. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015-16 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи впровадження», USAID. – К., 2016. – 77 с. – Режим доступу: <https://goo.gl/3HxbnA>
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
8. Сялямон-Міхеєва К. Д. Сучасний стан формування видатків бюджету України: особливості використання / К. Д. Сялямон-Міхеєва // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2009. – № 4 (47). – С. 72–81.
9. Полторак А. С. Аналіз податкових надходжень у структурі доходів зведеного бюджету України / А. С. Полторак, Є. П. Гнатенко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. – 2015. – № 2(5). – С. 130–134.

References:

1. Artus, M. M. and Khyzha, N. M. (2005), *Biudzhetna systema Ukrainy* [Budget system of Ukraine], *Vyd-vo Yevrop. un-tu*, Kyiv, Ukraine.
2. Bohomolova, N. I. (2012), "Problems of formation of the system of expenditures of the State Budget", *Efektivna ekonomika*, available at: <http://vvv.etsonomy.nayka.tsom.ua/?op=1&z=922> (Accessed 29 Oktober 2017).
3. Boiarko, I. M. Dekhtiar, N. A. and Dejneka O. V. (2013), "Derzhavni vydatky v ekonomitsi krainy : monohrafiia" [Public expenditures in the national economy], *Sums'ke vydavnytstvo PVKP «Korpunkt»*, Sumy, Ukraine.
4. "Implementation by the Ministry of Defense of Ukraine of the State Budget of Ukraine" (2016), available at: <http://mil.gov.ua> (Accessed 30 Oktober 2017).
5. "Data of the Main Department of the Treasury of Ukraine" (2017), available at: <http://vvv.treasury.gov.ua> (Accessed 30 Oktober 2017).

6. Zubenko, V. V. Samchyns'ka, I. V. and Rudyk, A. Yu. (2016) "*Biudzhetyj monitorynh: Analiz vykonannia biudzhetu za 2015-16 rik*", [Budget Monitoring: An Analysis of Budget Execution for 2015-16], USAID, Kyiv, Ukraine, available at: <https://goo.gl/3HkbnA> (Accessed 30 Oktober 2017).
7. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine (2017), available at: <http://vvv.minfin.gov.ua> (Accessed 30 Oktober 2017).
8. Saliamon-Mikheieva, K. D. (2009), "The current state of formation of expenditures of the budget of Ukraine: peculiarities of use" / *Scientific herald of the National University of State Tax Administration of Ukraine*,. vol. 4, pp. 72–81.
9. Poltorak, A. S. and Hnatenko, Ye. P. (2015), "Analysis of tax revenues in the structure of revenues of the consolidated budget of Ukraine", *Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 130–134.